

Araştırma Makalesi

Ağlama Duvarı mı Burak Duvarı mı?*

Zehra B. Güney**

ORCID: 0000-0002-9203-8406

Öz

Filistin denilince Müslümanlar için Mescidi Aksa akıllara gelirken, İsrail denilince de Yahudiler için Süleyman Mabedi ve Ağlama Duvarı akla gelmektedir. Türkiye’de Ağlama Duvarı’nın Miraç hadisesinde önemli bir yere sahip olan Burak Duvarı’nın kendisi olduğu çoğunlukla bilinmemektedir.

İsrail için Ağlama Duvarı’nın neden bu kadar önemli olduğu hususu yeterli ölçüde çalışma konusu yapılmamıştır. Süleyman Mabedi’ne ait olduğu iddia edilen Ağlama Duvarı’nın gerçekleri ortaya çıkarılmadan İsrail Hükümeti’nin Kudüs politikasındaki izlediği yöntemleri anlamak mümkün değildir. Bu konuyu inceleyen çalışmamızın; güç, iktidar ve imparatorluk simgesi olan Süleyman Mabedi’nin en önemli kalıntısı olduğu iddia edilen Ağlama Duvarı’nın İsrail’in iç ve dış politikasını belirlemedeki rolünü ve Filistin meselesine yönelik İsrail’in gizli kalmış planlarını anlamaya ışık tutacağı ümidindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Ağlama Duvarı, Burak Duvarı, Süleyman Mabedi, Mescidi Aksa, Filistin

* Bu makale International Congress Of Management Economy And Policy Sempozyumu’nda 28-29 Nisan 2018 tarihinde bildiri olarak sunulmuş ancak basılmamıştır.

**Dr. Öğretim Görevlisi, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, E-posta: zbguney@sakarya.edu.tr.

Güney

Wailing Wall or Buraq Wall?

Abstract

When Palestine is mentioned the first thing comes to Muslim's mind is al-Masjid Al-Aqsa while when Israel is mentioned it comes to Jewish mind Solomon's Temple and Wailing Wall. Almost everybody misses the point that Wailing Wall which is the most sacred place for Jews and the Buraq Wall where the Prophet Mohammad tied his riding animal during the Night of Miraj are the same place.

Especially Muslims do not know why the Wailing Wall is so sacred for Israel government. Jarusalem policies of Israel will be better understood as long as the importance of Wailing Wall for Jewish is understood. In this article by finding out whether this wall is actually a Wailing Wall or Buraq Wall, we are trying to reveal the role of this wall which claimed to be the most important remnant of the Temple of Solomon and the symbol of power of Jews, in determining Israel's internal and external politics while willing to shed light on Israel's secret plans for the Palestinian issue.

Keywords: Wailing Wall, Buraq Wall, The Temple of Solomon, al-Aqsa Mosque, Palestine.

Стена плача или Стена Бурака?

Резюме

При упоминании Палестины первой на ум мусульманина приходит мечеть Аль-Акса, при упоминании же Израиля – на ум иудеев приходит Храм Соломона и Стена плача. В Турции мало кто знает, что Стена плача – это та самая Стена Бурака, которая присутствует в событиях Мираджа.

Отчего Стена плача имеет для Израиля такое большое значение полностью не изучено. Предположение, что она является частью Храма Соломона, и сокрытие правды о ней позволяют лучше понять преследуемые Израильским правительством направления политики в отношении Иерусалима. Целью данного исследования является прояснить роль Стены плача, которая воспринимается, как часть Храма Соломона - символа силы, власти и императорства, в определении внутренней и внешней политики Израиля и его скрытые планы в отношении палестинского вопроса.

Ключевые слова: Стена плача, Стена Бурака, Храм Соломона, мечеть Аль-Акса, Палестина

Giriş

Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet için kutsal sayılan Kudüs şehri Müslümanlar için Hz. Muhammed'in Mekke'den Mescidi Aksa'ya oradan da göğe yaptığı yolculuk olan *Miraç* hadisesinden ötürü büyük önem arz etmektedir. Yahudiler için de dini açıdan önem taşıyan Süleyman Mabedi'nin Mescidi Aksa'nın bulunduğu yerde kalıntılarının olduğuna inanılması Müslümanlar ile Yahudiler arasındaki en büyük anlaşmazlığı ortaya çıkaran husustur. Her iki mabedin ortak noktası ise bu mabedleri çevreleyen surların Batı duvarıdır. İslami kaynaklarda yer alan kimi bilgilere göre Hz. Muhammed Mekke'den Mescidi Aksa'ya cennet bineklerinden Burak adlı bir bineğin üzerinde bir gece yolculuğu yapmış (İsrâ),¹ oraya ulaştığında bineğini bu duvara bağlayarak göğe yolculuk (Miraç) yapmıştır.² Yahudilere göre ise bu duvar Süleyman Mabedi'ni çevreleyen surdan günümüze kalan tek kalıntıdır.³

İsrail Kudüs'ü işgalinin ardından bunu meşrulaştırmak için birçok yönetime başvurmuştur. Bu yöntemlerin başında Müslümanlara ait bazı tarihi kalıntıları kendi tarihine aitmiş gibi gösterme çabası olmuştur ki, bunların en başında Ağlama Duvarı gelmektedir. Bu çalışma içinde ele alacağımız husus, Süleyman Mabedi'nin bir parçası olduğu iddia edilen Ağlama Duvarı'nın aslında Müslümanlara ait olan Burak Duvarı'nın ta kendisi olduğu ve ne mimari açıdan ne de teolojik açıdan Hz. Süleyman'ın inşa ettiği mabed ile bir bağının olmadığı hususudur.

1. Kudüs'ün Tarihçesi ve Dini Değeri

Burak Duvarı'nın tarihçesini bilmek için öncelikle Kudüs'ün tarihçesini bilmemiz gerekmektedir. Kudüs kelimesi antik çağ kitabelerinde ve Tevrat'ta *Jarusselam-Darusselam* olarak geçmektedir. Bu kelime İbranicede de Arapçada da "barış ve selamet" şehri anlamına gelmektedir. Müslümanlar ise bu şehre çeşitli isimler vermiş olup bunların başında "bereket, mübarek olmak" anlamına gelen *Kuds* yer almaktadır.⁴ *Kudüs* kelimesi ilk defa M.Ö 19. yüzyılda Mısır metinlerinde Kenanlıların site devleti olarak zikredilmektedir. Tevrat'ta ise Kudüs ilk defa Kenan krallarından Kral Sadık (Meliki Sadık) döneminde Hz. İbrahim'in burayı ziyareti ile bahsi geçmektedir.⁵ İslam dininde Kudüs şehri Mekke ve Medine kadar kutsal sayılmasına rağmen, Kuran'da ya da İslami kaynaklarda *Kudüs* kelimesinin geçmemesi dikkat çekicidir. Kudüs kelimesinin Kuran ve hadislerde geçmemesine rağmen onun yerine

¹ İsrâ kelimesi Serâ ya da Seriy kelimesinden türemiştir. Geceleyin yürüme, gece yolculuğu yapma anlamına gelen bu yolculuk İsrâ suresine adını vermiştir. Detaylı bilgi için lütfen bkz. Salih Sabri Yavuz, "Mi'rac". DİA, C. 30, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2005, s. 132-135.

² Mustafa Öz, "Burak". DİA. C. 6, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, s. 417.

³ Yavuz, a.g.m. s. 132.

⁴ Ebu'l-Fadl Cemâleddîn el-Masrî, "kds", Lisânu'l-'Arab, c. 6, "Dâr Sâdr, Beyrut 1982, s. 168-170.

⁵ Şehrin en yaygın adı olan Kuds kelimesi Aramice Kudşa'dan gelmektedir ve bu kelime şehri değil mabedi ifade etmektedir. 10. Yüzyılın başında Karai bilginleri Kudüs şehrini Beytulmakdis, mabedin bulunduğu alanı da Kuds diye adlandırmışlardır. Detaylı bilgi için lütfen bk. Ömer Faruk Harman, "Kudüs ". DİA. c. 26, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2002, s. 324. İslami kaynaklara göre Hz. İbrahim'in bu bölgeye ziyareti büyük bir ihtimalle Mescidi Aksa'yı ziyaret etmek için olmuştur. Detaylı bilgi için lütfen bkz. 'Abdullah Ma'rûf, el-Mescidu'l-Aksâ'l-mubârek, Dâru'l-'ilm. Lübnan, 2009, s. 69.

Güney

içinde bulundurduğu *Mescidi Aksa* ya da *Beytu'l-makdis* adının geçmesi, Kudüs'ün önemini bu mescitten aldığına vurgu yapmak için olmalıdır.

Yahudi inancında Peygamber olduğuna inanılmayan ve Yahudi krallarının ilki olan Hz. Davud M.Ö 1000 yıllarında ilk defa bu şehri Kenanlıların istilasından kurtararak Yahudi Krallığının başkenti yapmış ve 40 yıl bu şehrin hükümdarı olmuştur.⁶ Hz. Davud'un diğer peygamber ve krallara göre Yahudilikte daha önemli oluşu Allah'ın onunla bir ahid yaparak krallığı onun soyuna tahsis ettiği yönündeki inançtan kaynaklanmasının yanı sıra,⁷ Yahudilerin ahir zamanda İsrail hükümdarlığını yeniden kurarak insanlığı kurtaracak olan *Mesih*'in⁸ de⁹ onun soyundan geleceğine inanmasından kaynaklanmaktadır.¹⁰

Hz. Davud dönemine kadar Kudüs'e giremeyen Yahudilerin¹¹ tarihlerinde en ilginç detay, daha önceleri Hz. Musa döneminde Kudüs'e yerleşme şansları olmasına rağmen bu şansı kendi elleriyle teperek Peygamberlerine isyan etmeleri olmuştur. Bu yüzden Allah'ın gazabına uğrayarak çölde 40 yıl süreyle terkedilme cezasına çarptırılmışlardır.¹² Günümüzde Kudüs üzerinde hak iddia eden İsraililer, aslında Kuran'daki ayetlerde de bahsettiği üzere, Allah'ın emrine ve Hz. Musa'ya karşı gelerek Kudüs'e sırt çevirmişler, Peygamberliğini inkar ettikleri ve bir kral olarak gördükleri Hz. Davud bu şehri alana kadar Kudüs'e girmeyi düşünmemişlerdir.

Hz. Davud ve Hz. Süleyman döneminde Kudüs Yahudilerin merkezi iken, Hz. Süleyman'ın oğlu Rehoam'ın krallığında Mısır kralı Şişak tarafından istila edilmiştir. Daha sonra defalarca istilalara uğrayan Kudüs'ün başına bunların gelme nedeni olarak Tevrat'ta Yahudilerin peygamberlerine zulmetmeleri¹³ ve isyankar olmalarıyla gerekçelendirilmektedir.¹⁴ Açıkçası, İslam dininde ayrıcalıklı peygamberlerden sayılan Hz. Davud ve Hz. Süleyman'ın Yahudi dini geleneğinde peygamberliklerinin reddedilerek bir kral olarak görülmeleri dahi Yahudi dinindeki çelişkilerin başka bir boyutunu gözler önüne sermektedir.

Babil kralı Nebukadnessar tarafından defalarca işgal edilen Kudüs, M.Ö 586 yılındaki son işgaliyle yerle bir olmuş, Hz. Süleyman'ın mabedi ve onu çevreleyen duvar tamamen

⁶ Holy Bible. II. Samuel, 5: 6-9, Authorized King James Version. Holman Bible Publishers, Belgium, 1989. Makale boyunca İncil ve Eski Ahit referansları için İngilizce ve Türkçe basımı iki ayrı İncil incelenmiştir. Lütfen bkz. Kutsal Kitap, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 2001; Holy Bible. Authorized King James Version. Holman Bible Publishers, Belgium, 1989.

⁷ Salime Leyla Gürkan, Yahudilik. İsam Yayınları, İstanbul, 2012, s. 29.

⁸ Yahudilikteki Mesih Hıristiyanlıktaki ve İslam'daki Mesih inancından farklıdır. Hıristiyanlıktaki ve İslam'daki Mesih Hz. İsa iken Yahudilikteki Mesih, Hz. Davud'un soyundan gelecek olan bir kraldır ve sadece Yahudileri kurtarmak için gelecektir. Detaylı bilgi için lütfen bkz. Waardenburg, Jacques. "Mesih". DİA. C. 29. İstanbul, 2004, s: 306-309.

⁹ Holy Bible, Daniel, 7:13-14.

¹⁰ Waardenburg, a.g.e. s. 307.

¹¹ Harman, Kudüs..., s. 325.

¹² Detaylı bilgi için lütfen bkz. Kuran-ı Kerim, Maide Suresi 12-13, 20-26, Kurân-ı Kerim, <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir>, Erişim tarihi: 23.05.2018.

¹³ Kutsal Kitap, II. Tarihler, 24:21.

¹⁴ Harman, Kudüs..., s. 325.

Güney

yıkılmıştır.¹⁵ Daha sonra, Yahudilik tarihinde II. Mabed dönemi olan I. Sürgünden Dönüş döneminde Persler Babillileri yenerek Filistin bölgesinin hakimi olmuş, dönemin kralı Koreş, sürgündeki İsrailoğullarının Kudüs'e dönmelerine ve mabedi yeniden inşa etmelerine izin vermiştir.¹⁶ Daha sonra M.Ö 63 yılında Kudüs Romalılar tarafından işgal edilmiş, Kral Herod mabedi oldukça fakir görünümlü bulduğu için M.Ö 20 yılında mabedi restore ettirmiş, avlular ve dış surlar inşa ettirmiştir. Ağlama Duvarı dahil bütün surların yapımı sekiz sene sürmüştür.¹⁷ Burada önemli olan detay, Herod'un eski mabedin temellerini ortadan kaldırıp, mabedin alanını iki katına çıkarmış olmasıdır. Günümüzdeki adıyla Ağlama Duvarı/Burak Duvarı olarak bilinen Batı Duvarı'nı ilk defa Herod inşa etmiştir.¹⁸

Yahudilerin Romalılara isyanından sonra yeni bir Roma işgali ile M.S. 70 yılında mabed yerle bir edilerek tamamen yıkılmıştır. Mabedi çevreleyen dört duvarın her birinin yıkımı için dört kumandan görevlendirilmiştir. Kuzey, Güney ve Doğu duvarlarının yıkılmasına rağmen, Ağlama Duvarı'nın/Burak Duvarı'nın bulunduğu Batı Duvarı'nı yıkmakla görevli olan kumandan, Herod'un bu muhteşem eserinden en azından bu kısmının gelecek nesillere kalması için görevini yerine getirmeyerek Batı Duvarı'nı yıkmamış ve bu duvar günümüze kadar gelmiştir.¹⁹ Günümüzde, Müslümanların Peygamberin bineğini bağladığına inandıkları Burak Duvarı olarak bilinen, Yahudilerin de Süleyman Mabedi'nin kalıntısı olduğuna inandıkları Ağlama Duvarı, Kral Herod'un yaptırdığı ve mabedin Batı'sına düşen duvar kalıntısıdır.²⁰ Dolayısıyla, Yahudi kaynaklarına göre dahi Hz. Süleyman'ın inşa ettiği söylenen mabed ve surlar tamamen yok olmuş ve defalarca yeniden yapılmıştır. Bu yüzden aranan mabed Hz. Süleyman'ın yaptırdığı ilk mabed dahi değildir.²¹

Hristiyanlara göre İncil'de Hz. İsa mabedin tamamen yıkılacağını ve taş üstüne taş kalmayacağını belirtmiştir.²² Burada ironik olan durum ise, Tevrat'ta Allah'ın bu mabedi Yahudilerin putlara taptıkları için yerle bir edeceği yazmasıdır.²³ Her ne kadar Tevrat ve İncil tahrif olmuş olsa da, tarih, Kuran ve mantıkla uyum içinde olduğu sürece İncil ayetlerini

¹⁵ Kutsal Kitap, II. Krallar, 25: 8-9; Harman, Kudüs..., s. 325.

¹⁶ Kutsal Kitap, Ezra, 1:1-5.

¹⁷ Gürkan, Yahudilik..., 2012, s. 39; Gürkan, "Yahudilik, DİA. C. 43. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2013, s. 390.

¹⁸ Max L. Margolis, "Atonement, Day of", JE, Funk and Wagnalls, New York and London 1905, II. s. 173; Philip Birnbaum, "Temple", Encyclopedia of Jewish Concepts, Hebrew Publishing Company, New York 1991, s. 80; Samuel Krauss, "Temple", UJE, Ed. Isaac Landman, New York 1948, X, s. 195. (Bu eserlere Muhammet Gönör'ün Süleyman Mabedi adlı basılmamış yüksek lisans tezinden ulaşılmıştır. Detaylı bilgi için lütfen bkz. Gönör, Süleyman Mabedi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara 2005, s. 71).

¹⁹ Gönör, a.g.e. s. 83. Yahudiler mabedin yıkılmasını kendi günahlarının bir sonucu olarak görürler. Detaylar için lütfen bkz. Nemr Abbâs, Havle binâ'i'l-heykeli'l-mez'ûm, Mu'temer Yevme'l-Kuds 9, Munezzamatu Tahrîr Filistin, Filistin, s. 4; Regîb, Sâlih Huseyn, "Refuting Zionist Allegations Concerning The Existence Of Solomon's Temple", Mecelletu'l-Câmi'atu'l-İslâmiyye, v.1, pp: 41-91, Gazze 2002, s. 6.

²⁰ Nebi Bozkurt, "Mescid-i Aksâ". DİA. C. 29, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004, s: 268-271. s. 269; Hikmet Tanyu, "Ağlama Duvarı", DİA, C. 1, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988, s. 474.

²¹ Ma'ruf, a.g.e. s.144.

²² Holy Bible, Matta, 24: 1-3; Jackson, Wayne, "Jesus Prophecy And The Destruction Of The Temple". Cristian Courier, Erişim Tarihi: 11 Şubat 2018. <https://www.christiancourier.com/articles/1302-jesus-prophecy-and-the-destruction-of-the-temple>.

²³ Kutsal Kitap, I. Krallar, 9:8.

Güney

tarihsel belge olarak ele almamızda bir beis yoktur. Hz. İsa'nın bu dediği gerçekleşerek mabed Romalılar tarafından M.S 70 yılında yakılıp yıkılmıştır.²⁴ Şehir daha sonra M.S 117-138 yıllarında Hadrien zamanında putperest bir şehir olarak²⁵ yeniden imar edilirken bu mabedin yerine *Jupiter Capitolinus Mabedi* yapılmıştır. Kostantinos'un Hıristiyanlığı kabulünden sonra bu mabedin de yıkıldığı sanılmaktadır.²⁶ Ancak Yahudilerin o Kutsal Kaya'yı ziyaret etmelerine ve kurbanlarını sunmalarına izin verilmiştir ve Müslümanların fethine kadar açıkta kalan o kutsal kayayı çevreleyen herşey harabe olarak kalmıştır. Zira Hıristiyanlar, Hz. İsa'nın mabedde taş üstüne taş kalmayacağını haber vermesine saygı duyarak o harabeleri hiçbir zaman yaptırmamışlardır.²⁷

İlk defa Müslümanlar tarafından Hz. Ömer döneminde 638 yılında Kudüs fethedildiğinde bu Kutsal Kaya hariç böyle bir mabede ya da kalıntıya dair bir işaret ne Kuran'da ne de tarih kitaplarında yer almıştır. Taberi'nin Tarihi'nde Hz. Ömer'in Kudüs'ü fethettiğinde Mescidi Aksa'nın yerinde sadece Hıristiyanlık dönemine ait molozların olduğu, Hz. Ömer'in bu molozları temizleterek Kutsal Kaya'nın olduğu yerde namaz kıldırıldığı rivayet edilmektedir.²⁸ Diğer yandan, İslam mimarisi uzmanı Keppel A. Cameron Creswell, 670 civarında burayı ziyaret eden bir hacının hatıratında mabed bölgesinde harabelerin yer aldığını ve Müslümanların burayı fethettiğinde molozları kaldırarak 3000 kişinin namaz kılacağı büyüklükte bir mescit yaptırdığını rivayet etmiştir.²⁹ Creswell, söz konusu bu harabenin Titus tarafından yıkılan mabedin harabesi olduğu kanısındadır.³⁰

1033 yılında ilk defa Selçuklular döneminde Sultan Alparslan ile Türklerin eline geçen Kudüs, 1099 yılında Haçlı seferleriyle birlikte Hıristiyanların istilasına uğramıştır. Ancak, 1187 yılında Salahaddin Eyyubi ile yeniden Müslümanların eline geçmiştir.³¹ 1516 yılında Osmanlı'nın hakimiyeti altına giren şehir 1917 yılında İngiliz işgaline kadar Müslümanların elinde kalmıştır. Bu tarihte İngiltere dışişleri bakanı Balfour, İsrail Devletinin kurulacağını İsraililere vadettiğini açıklayarak uluslararası kamuoyunda Siyonist bir devletin temellerini atmış ve Kudüs'e ilk Yahudileri yerleştirmiştir. İngiliz yönetimiyle Kudüs köklü demografik değişime uğramıştır. Yahudilerin hızla yerleştirilmesiyle Yahudi nüfusu Arap nüfusunu

²⁴ Ma'ruf, a.g.e. s. 147.

²⁵ Harman, Kudüs..., s. 324.

²⁶ Bozkurt, Mescidi Aksa..., s. 270.

²⁷ Harman, Kudüs..., s. 325.

²⁸ Muhammed bin Cerîr Taberî, Târîhu't-Taberî, Tahkîk Ebu Suheyb el-Keremî, Beytu'l-efkâr. Riyad, 2009, s. 628, İndirildiği web sitesi: <http://waqfeya.com/book.php?bid=3629>; Moshe Gil, A History Of Palestine, Trans. Ethel Broido, Cambridge University Press, London, 1997, s. 67, 91.

²⁹ K. A. C. Creswell, A Short Account of Early Muslim Architecture, Penguin Books, 1958, s. 10, 43.

³⁰ K. A. C. Creswell, a.g.e., 43; Bu kaynağa Nebi Bozkurt'un verdiği bilgi doğrultusunda ulaşılmıştır. Detaylı bilgi için lütfen bkz. Nebi Bozkurt, "Mescid-i Aksâ". DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004, C. 29. s: 268-271.

³¹ Işın, Demirkent, "Kudüs (Haçlılar Dönemi)". DİA. c. 26. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2002, s. 331.

Güney

geçmiş Araplarla Yahudiler arasında çatışmalar başlamış günümüze kadar Filistin davası olarak bölgenin en önemli meselesi haline dönüşmüştür.³²

1929 yılında Burak Duvarı'nın dibinde ibadet etmek isteyen Yahudilerle Müslümanlar arasında arbede çıktığında Milletler Cemiyeti³³ tarafından kurulan heyet bu duvarın Müslümanların mülkiyetinde olduğuna karar vermiştir.³⁴ 1948 yılında ilk defa Batı Kudüs İsraililer tarafından işgal edilmiş, 1950 yılında ise Birleşmiş Milletler kararına aykırı olarak burayı İsrail'in başkenti ilan etmişlerdir. 6 Haziran 1967 tarihinde ilk defa Mescidi Aksa'yı işgal eden Yahudiler o tarihten itibaren bu havzayı kendilerine tahsis etmiş ve kutlamalar yaparak bu yılı 2000 yıllık İsrail rüyasının gerçekleştiği tarih olarak ilan etmişlerdir. Bu tarih aynı zamanda Burak Duvarı'nın da Ağlama Duvarı olarak değiştirildiği tarih olarak bilinmektedir.³⁵

Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet'de ortak bir kutsallığa sahip olan Mescidi Aksa'nın içinde bulunduğu Kudüs, İsrail işgaliyle birlikte Yahudi hükümetinin özel mülkü haline getirilmeye çalışılmaktadır. Bu bölgede bulunan Arap mahalleri, tarlaları ve toprakları yavaş yavaş Yahudilerin yerleşkesi için tedrici olarak boşaltılmaktadır. Dünya mirasları içinde yer alan Mescidi Aksa, eski Süleyman Mabedi'nin kalıntılarına ulaşmak için yapılan kazılar yüzünden yıkılma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Elbetteki İsrail hükümeti Mescidi Aksa'yı aleni bir şekilde yıkamayacağını bilmektedir. Süleyman Mabedini arama çalışmaları adı altında yaptığı kazılarla Mescidi Aksa'nın temelini sarsarak kendiliğinden yıkılması için büyük çaba harcamaktadır. Bu kazılara her yıl ciddi bütçe ayıran işgal hükümeti bu yıl 70 milyon dolar ayırmıştır.³⁶ Ancak elli yıldır yaptığı kazılarla mabedin bir taşına dahi ulaşamayan İsrail, 2018 yılının Mayıs ayında Aksa'nın hemen altında bir yer altı mabedi açmıştır. Süleyman Mabedi safsatasını ve ayıbını bu mabedle kapatmak isteyen İsrail, Aksa'nın 90 metre altında olan ve Aksa'nın temellerine zarar veren bu mabedi Amerika başkanı Trump'ın 06 Aralık 2017 tarihinde Amerikan konsoloslüğünü Kudüs'e taşıyacağını ilan etmesinden birkaç ay sonra açmıştır.³⁷

1980 yılında İsrail Meclisi Batı ve Doğu Kudüs'ü birleştirerek başkenti ilan etse de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararla bu geçersiz sayılmıştır. Ancak 14

³² Kamil Cemil Aseli, "Kudüs (Osmanlı Dönemi ve Sonrası)". DİA. c. 26. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2002, s. 334, 338.

³³ Şimdiki adıyla Birleşmiş Milletler.

³⁴ Tanyu, a.g.m., s. 475;

³⁵ Tanyu, a.g.m, s. 475.

³⁶ Kazılar ve detaylar için lütfen bkz. <http://www.aljazeera.net/news/alquds/2016/8/13/-الاسرائيلية-أسفل-القدس-والأقصى>, Erişim: 19-05-2018.

³⁷ Detaylar için ve yer altı mabedinin fotoğrafları için lütfen bkz. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42258773>; <http://www.albawabnews.com/2857638>, Erişim : 19-05-2018; Oren Liberman, (2017, 16 Mayıs). "Israel 'Shocked' Over Trump Aide's Western Wall Comments", CNN. Erişim Tarihi: 11 Şubat 2018. <https://edition.cnn.com/2017/05/16/middleeast/western-wall-us-aide-comment/index.html>.

Güney

Mayıs 2018 tarihinde Amerikan Konsolosluğu'nun Doğu Kudüs'te açılmasıyla birlikte Kudüs Doğusuyla, Batısıyla İsrail'in başkenti ilan edilmiştir.³⁸

2. Yahudilik ve İslamiyet'te Mabed

İbadet ve mabed kavramlarına baktığımızda Hz Musa dönemine kadar Yahudilikte toplu ibadet kavramının var olmadığı ortaya çıkmaktadır. Hz. Musa dönemiyle birlikte Yahudilikte topluca ibadetin yapıldığı mabed anlayışı ortaya çıkmıştır. İlk adı *Mişkan* olan bu mabed, Yahudi inancına göre Tanrı'nın artık insanların arasında yaşamaya karar verdiği için Hz. Musa'dan kendisi için yaptırmasını talep ettiği evidir.³⁹ Bu mabed ile birlikte ortaya çıkan kavram olan *Ahit sandığı* da ilk defa Hz. Musa'ya emredildiği için yapılmış ve içine on emirin yazıldığı levhalar koyularak mabedlerinin önemli odalarında saklanmıştır.⁴⁰ Tevrat'a göre kendisi için Kudüs'te bir ev yaptıran Hz. Davud,⁴¹ ilk defa seyyar olmayan bir mabed yaptırmak istemiş ancak Yahudilere göre günahkar birisi olduğu için Allah ona izin vermemiştir.⁴² Yahudi mabedleri Hz. Süleyman dönemine kadar seyyar ve çadır mabedler olarak devam etmiştir. Daha sonra Hz. Süleyman'ın inşa ettiği *Mabed* Tevrat'ta geçen ifadelerle göre, göçebe ve seyyar olarak gezmekten yorulduğu için Tanrı'nın hareket etmeden konaklayacağı daimi bir ev inşa edilmesini bizzat kendisinin talep ettiği ilk mabed olmuştur.⁴³

Müslümanların inancında ise mabed Allah için tahsis edilmiş bütün ibadet yerleri için kullanılmaktadır. Bu mabedlerin en kutsalı İslam dininde Kabe'dir.⁴⁴ Kudüs'teki Mescidi Aksa ise, Hanif "semavi" dinin ilk kiblesi ve Kabe gibi yapımı insanlığın yaratılmasıyla paralel gitmiş bir mabedir. İslam'a göre Kudüs'te daha önce ayrı bir mabed hiç olmamış, insanlığın varoluşuyla birlikte bu bölgede var olan tek mabed Mescidi Aksa olmuştur.⁴⁵ Mescidi Aksa Arapçada "en uzak" anlamına gelmektedir. Bu kelimeyi Allah Kuran'da İsrâ Suresi'nin ilk ayetinde kullanmıştır. "*Kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevrisini bereketlendirdiğimiz Mescidi Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz O, hakkıyla iştir, hakkıyla görendir*".⁴⁶

³⁸ Detaylar için lütfen bkz. <http://www.iha.com.tr/haber-abdnin-kudus-buyukelcili-resmen-acildi-725750/>, Erişim : 19-05-2018; <http://www.ensonhaber.com/amerikan-buyukelcili-yarin-kuduse-tasiniyor.html>, Erişim: 19-05-2018.

³⁹ Kutsal Kitap, Mısırdan Çıkış, 25:8; Adem Özen, Yahudilikte İbadet, Ayışığı kitapları, İstanbul 2001. s: 48.

⁴⁰ Kutsal Kitap, Mısır'dan Çıkış, 25: 10-23; Kuran'da Bakara Suresi 248. ayette geçen ifadelerde de bu sanduka "Allah'dan insanoğluna verilen huzur ve sükûnet taşımaktadır" sözleriyle oldukça kutsal sayıldığı ifade edilmiştir. Hz. Musa'dan sonra sandukayı Hz Davud, onun ardından da Hz. Süleyman yaptırdığı mabedin içinde Kudüs'l-akdes bölümüne yerleştirmiştir. (Kutsal Kitap, I. Krallar, 3:1-2; 8:1-9). Detaylı bilgi için lütfen bkz. Abdurrahman Küçük, "Ahid Sandığı". DİA. C. 1. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s 535.

⁴¹ Hz. (Hazret) kelimesi Tevrat'ta geçmemektedir. Hz. Davud İslam dininde Peygamber olduğu için bu tazim lafzını çalışmamız boyunca ismiyle birlikte kullanacağız.

⁴² Kutsal Kitap, I. Tarihler, 28:3; Regıb, Sâlih Huseyn, "Refuting Zionist Allegations Concerning The Existence Of Solomon's Temple", Mecelletu'l-Câmi'atu'l-İslâmiyye, v.1, pp: 41-91, Gazze 2002, s. 52.

⁴³ Kutsal Kitap, I. Tarihler, 17:4-7, II. Tarihler, 6:1-3.

⁴⁴ Ahmet Güç, "Mâbed". DİA, C. 27, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003, s. 279.

⁴⁵ Bozkurt, Mescidi Aksa..., s. 268.

⁴⁶ Ma'ruf, a.g.e., s. 28.

Güney

Aksa'nın Mescid-i Haram'dan sonra zikredilmesi onun bu mescide olan uzaklığına işaret etmek için olduğunu zikreden alimler olsa da, "günahlardan uzaklaşmak" anlamına da delalet ettiği söylenmektedir. Elbetteki Mescid-i Haram'a olan uzaklığına olan işaret burada ağır basmaktadır. Zira İslam'a göre Peygamberin Mescidi olan Mescid-i Nebevi de dahil olmak üzere bu üç mescidin haricinde kutsallığı hadis ya da ayetlerle belirtilmiş mescit bulunmamaktadır. Diğer yandan, ayette de belirttiği gibi "çevresini bereketlendirdiğimiz" ifadesi Mescidi Aksa'yı çevreleyen surların içine aldığı bölgenin kutsallığına delalet etmektedir.⁴⁷ Tin Suresi'nin ilk üç ayetinde de Allah, Tur Dağı'nda Hz. Musa ile konuştuğu Sina bölgesinin kutsallığına yemin etmektedir: "*Andolsun incire ve zeytine, ve Sina dağına ve bu emin beldeye*". Birinci ayette zikredilen incir ve zeytin her ne kadar bu meyvelerin yararına işaret etse de, surenin siyakına bakıldığında bu meyvelerin bulunduğu Kudüs topraklarına işaret ettiği ön plana çıkmaktadır.⁴⁸

Bu üç mescit harita üzerinde işaretlendirildiğinde bir üçgenin üç kenarında buldukları görülmektedir ve Kabe'ye en uzak mesafede olan Mescidi Aksa'dır. Arapçada uzak kelimesi elbetteki bir tek *Aksa* kelimesi ile verilmemektedir. *Ba'îd* kelimesi de "uzak" demektir. Ancak neden uzak olduğuna işaret *Ba'îd* kelimesi değil de *Aksâ* kelimesi ile verildiğinin hikmetine verilecek olan cevap, *Ba'îd* kelimesi sadece uzak derken kullanılır, ancak *Aksâ* kelimesi ise sadece mukayese yapıldığında kullanılan bir kelimedir. Dolayısıyla bu ayette Kabe ile mukayese yapılan bu mekanın ilk Müslümanlara uzak olsa dahi kutsallıkta Kabe ile eşdeğer olduğunu göstermek içindir.⁴⁹

610 yılında Mescidi Aksa ilk kible olmuştur. Hicretten önce iki yıl ya da üç yıl süreyle ve Medine döneminde de on altı ay boyunca Peygamber Kudüs'e yönelerek namaz kılmıştır.⁵⁰ Mescidi Aksa kible olduğu dönemde Kudüs topraklarında Yahudilerin kible olarak ibadet ettikleri *Kutsal Kaya* "Sahra" haricinde bina olarak bir mescid elbette mevcut değildi. Ancak bu mescidin mevcut olmaması daha önceleri Aksa'nın mevcut olmadığına delil gösterilemez.⁵¹ Açıkçası, semavi dinlerde insanların yöneldiği kible bir amaç değil araç olarak kabul edildiği için, Aksa'nın da yüzyıllar içinde yıkılarak yeniden yapılması ve zaman zaman mevcut olmaması mekanın manevi konumunu etkilememektedir.⁵² Dolayısıyla, Mescidi Aksa ve Kabe ilk ne zaman inşa edildiğine dair kesin bulgusu olmayan Müslümanların en kutsal ibadet yerleridir.⁵³

⁴⁷ Ma'ruf, a.g.e., s. 41-43.

⁴⁸ Kapsamlı tefsir için Diyanet'in tefsirine bkz. Kuran-ı Kerim, <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/sure/95-tin-suresi>.

⁴⁹ Ma'ruf, a.g.e., s. 28.

⁵⁰ Harman, Kudüs..., s. 326.

⁵¹ Kabe de Hz. İbrahim'in kurduğu binadan farklıdır. Kabe ilk Hz. İbrahim ile inşa edilmemiş, sadece restore edilmiştir. (Bakara Suresi, 127. Ayet. Tefsiri için lütfen bkz. <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Bakara-suresi/134/127-129-ayet-tefsiri>). Peygamber döneminin ardından Hz. Ebu Bekir'in torunu Abdullah bin Zübeyr, kendisini öldürmek için ordusuyla Kabe'yi kuşatan Emevi ordusunun mancınıkla tamamen yıktığı Kabe'yi yeniden onarmıştır. Bugünkü Kabe, Abdullah bin Zübeyr'in yeniden inşa ettiği Kabe'dir. Detaylı bilgi için lütfen bkz. Saadetin Ünal, "Kâbe". DİA. c. 24, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2001, s. 16.

⁵² Yavuz, a.g.m., s. 133.

⁵³ Ünal, a.g.m., s. 15

Güney

Yahudilerin Hz. Süleyman'ın inşa ettiğini iddia ettiği *Mabed*, İslami kaynaklarda *Mescidi Aksa* ve *Beytu'l-makdis* adıyla bahsi geçmektedir ve *Mescit* olarak tanımlanmaktadır.⁵⁴ Arapçada *Beytu'l-makdis*, “Kutsal Ev” anlamına gelmektedir. Bu, Tevrat'taki *Yehova'nın Evi* yani *Tanrı'nın Evi*'ne muadil bir kavramdır. Kabe haram olması ile Kuran'da sıfatlandırılırken, Aksa'nın da İsra Suresi 1. ayette etrafının mübarek kılınması onun bir mabed olarak kutsiyetine işaret etmektedir. Üstelik Müslümanların ilk kiblesi olması o yerin kutsiyetine yapılan başka bir vurgudur. Bu yüzden, Kuran'da *Mescidi Aksa* olarak adı geçen yerin hadislerde geçen *Beytu'l-makdis* olduğu konusunda alimler ittifak halindedir.⁵⁵ Hz. Zekeriya ve Hz. Meryem'in de ibadet için kapandıkları *Mabed'in*⁵⁶ *Mescidi Aksa'nın* olduğuna dair Kuran tefsirlerinde hadis rivayetleriyle birlikte ele alınmaktadır.⁵⁷

Mescidi Aksa dendiği zaman zihinlerde Kudüs'teki altın kaplamalı kubbesi olan cami belirir. Bu caminin adı *Kubbetü's-sahra*'dır. Ancak, avluda üç ayrı cami daha vardır ve *Mescidi Aksa* bu camilerin bulunduğu ve içinde onlarca tarihi bina bulunan surlarla çevrili 144 dönümlük bütün bir avluya verilen isimdir.⁵⁸ Makalemizin kapsamı açısından *Burak Camisi* ve *Kubbetü's-sahra Camisi Aksa* havzasında bulunan en önemli camilerdir.

2.1.Burak Camisi

Burak Camisi Mescidi Aksa'nın Güney Batı'sında Burak duvarının altında yer alır. Bu duvar İsrail hükümetinin Ağlama Duvarı dediği ancak İslam dininde Burak Duvarı adıyla bilinen duvardır. Hz. Muhammed'in ve daha önce birçok peygamberin bu duvara bineğini bağladığı halka bu duvara yapışık olarak inşa edilen Burak Camisi'nin iç duvarında bulunmaktadır.⁵⁹ Peygamber Miraç gecesi bineğiyle birlikte Mescidi Aksa'nın Güney batısından girerek ilk defa bu duvarın dibinde durmuş ve duvardaki demir halkaya bineğini bağlamıştır. Peygamberin Aksa'ya Güney Batı tarafından girme ihtimali, Mekke'den gelen ziyaretçinin o taraftan gelme ihtimalinin yüksek olduğu için tahmin edilmektedir. Peygamberin Aksa'ya geldiği dönemde orada cami ya da buna benzer hiçbir eser yoktu sadece Romalıların o bölgeyi şehirden ayırmak için M.S 135 yılında yaptığı bu duvar duruyordu.⁶⁰

Peygamber o alana girdiğinde orada sadece Yahudi peygamberlerinin kiblesi olan Kutsal Kaya vardı. Büyük bir ihtimalle Hz. Muhammed de o Kaya'ya dönerek namazını kılmıştı. Zira Müslümanlar da o dönemde Aksa'daki bu kayaya yönelerek namaz kılıyorlardı. Çünkü o

⁵⁴ Ahmed bin Şuayb en-Nisâî, Suneni'n-Nisâ'î es-Sugrâ. Vizâratu's-Şu'ûni'l-İslâmiyye. Riyad, 1999, s. 95; Ahmed bin Hanbel, el-Mesned, Tahkik Ahmed Muhammed Şahir ez-Zeyn, Dâru'l-hadîs, Kahire 1995, s. 480; Harman, Kudüs..., s. 324.

⁵⁵ Bozkurt, *Mescidi Aksa...*, s. 269.

⁵⁶ Kuran- Kerim, Ali İmran, 37; Meryem, 11.

⁵⁷ Muhammed bin Cerîr et-Taberi, Taberi Tefsiri, c. 3, Tahkik Muhammed Ali es-Sâbûnî. Çevr. Mehmet Keskin. Ümit Yayıncılık. İstanbul, 1995, s. 241; Fahreddin er-Razi, Tefsir-u Kebîr, c.6, (Çevr. Suat Yıldırım), Lütfullah Cebeci, Sadık Kılıç, Sadık Doğru, Akçağ Yayınları. İstanbul, 1994, s. 274.

⁵⁸ Ma'rûf, a.g.e., s. 26.

⁵⁹ Ma'rûf, a.g.e., s. 45

⁶⁰ Nebi Bozkurt, “Kubbetü's-Sahre”. DİA. c. 26. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2002, s. 305.

Güney

vakte kadar Yahudi peygamberlerin kiblesinden başka bir kible henüz tayin edilmemişti.⁶¹ Hicretten yaklaşık 16 ay sonra Müslümanların kiblesi Kabe'ye çevrilmiştir.⁶² Tıpkı Yahudiler için kutsal sayılan Cumartesi günü yerine Allah'ın Müslümanlar için Cuma gününü kutsal kılması gibi, Yahudilik inancında kutsal olan bir takım hususlar Hz. Muhammed ile birlikte tedrici bir şekilde Müslümanlar için değiştirilmiş ve yerine yeni kutsal mekanlar ve zamanlar eklenmiştir.⁶³ Hz. Muhammed ile birlikte o vakte kadar olan bütün dini ritüellerin değişmesi, İslam dininin o saatten sonra diğer bütün sistem ve tahrif edilmiş dinlerden ayrıştığına vurgu yapmak içindir.⁶⁴

2.2.Kubbetü's-sahra Camisi

Rivayetler farklı farklı olsa da, genel olarak Peygamberin gökyüzüne çıktığı yerin kible olarak yöneldiği ve "Taşlı Kubbe" anlamına gelen Kubbetü's-sahra camisinin içindeki bu kaya olduğu tahmin edilmektedir. Zira bu kaya Mescidi Aksa havzasının en yüksek noktasıdır ve merkezidir. 18 metreye kadar varan çapta 2 metre kalınlığındadır. Altın ile kaplı olan kubbenin hemen altında yer almaktadır. Bu kayanın havada durduğuna hatta Hz. Muhammed'in miraca çıktığı esnada onunla çıkmak için yükseldiğine ya da cennet kayası olduğuna dair iddialar olsa da Mescidi Aksa hakkında yapılan hadis araştırmalarında bu iddiaların asılsız olduğu ortaya çıkmıştır.⁶⁵

Yahudi dininde de bu kaya eski peygamberlerin ibadetlerinde yöneldikleri kiblelerdir. Tevrat'ta *Kudsu'l-akdes* yani "kutsal yerlerin en kutsalı" anlamına gelen bu kayanın dibinde tarih boyunca Allah'a adaklar sunulmuştur.⁶⁶ Hristiyanlar da burada Hz. Meryem'in mucizeler gösterdiğine ve Hz. İsa'nın ibadet ettiğine inanır. Mescidin içinde bulunan bu kaya ise Müslümanlara göre Peygamberin üstüne çıkararak miraca yükseldiği kayadır. Kayanın altında mağara vardır. Bu mağaraya Ruhtar Mağarası adı verilmiştir. İslam'a göre hiçbir kutsal değeri olmayan bu mağara ve harabe ilk defa Hz. Ömer döneminde düzeltilerek mescid haline getirilmiş Emeviler döneminde ise daha modern hale getirilmiş ve kubbesi altın ile kaplatılmıştır.⁶⁷

Yahudilikte Kutsal Kaya'nın içinde bulunduğu mabed dünya yaratılmadan önce de vardı ve gökte idi. Allah dünyayı onun gölgesinin düştüğü yerden yaratmaya başlamış, ardından o noktada da Hz. Ademi yaratmıştır.⁶⁸ Hadislere göre ise, bu mescit Kabe ile birlikte var olmuş yeryüzündeki en eski ikinci mabedir.⁶⁹ Hadislerde Hz. Adem'in ilk insan olarak önce

⁶¹ Bozkurt, Kubbetü's-Sahre..., s. 305

⁶² Bozkurt, Mescidi Aksa..., s. 267.

⁶³ Ma'ruf, a.g.e., s. 87.

⁶⁴ Buna itikadde Temâyüz (التمایز في التصور والاعتقاد) denmektedir. Kiblede ayrışan Müslümanlar, günümüzde henüz siyasi ve iktisadi sistemde ayrışmamıştır. Bu ayrışmama meselesi günümüzde İslam aleminin zayıflığının en büyük nedenlerinin başında gelmektedir.

⁶⁵ Ma'ruf, a.g.e., s. 36.

⁶⁶ Bozkurt, Mescidi Aksa..., s. 269.

⁶⁷ Ma'ruf, a.g.e., s. 33, 93, 100.

⁶⁸ Harman, Kudüs..., s. 326.

⁶⁹ Bozkurt, Mescidi Aksa..., s. 268-269.

Güney

Kabe'yi inşa ettiği ve 40 yıl sonra ise Mescidi Aksa'yı şimdiki surlarıyla birlikte çevirerek inşa ettiği zikredilmektedir.⁷⁰

3. Ağlama Duvarı mı Burak Duvarı mı?

Yahudi dininde bir kral olmaktan öteye gitmeyen Hz. Süleyman'ın cinlerle ve doğaüstü varlıklarla yaptırdığı devasa ve akıllara durgunluk veren yapının adı mabed iken, Kuran'da Sebe (Yemen) kraliçesi Belkıs'ın⁷¹ dehşete düşerek Müslüman olmasına neden olan saraydır.⁷² Tevrat'taki anlatımda Belkıs sarayı değil, ünü dünyaya yayılan Kral Süleyman'ın mabedini ziyarete gelir. Hz. Süleyman onu mabedin içinde ağırlar ve ona eşsiz bir sofraya kurdurur.⁷³ Kuran'da ise tam tersi yazmaktadır. Sebe kraliçesi Belkıs Hz. Süleyman'ın mabedine değil sarayına girmiş ve bu insanüstü yapı karşısında Müslüman olmuştur.⁷⁴ Kuran ile Tevrat'ın çeliştiği başka bir husus, Tevrat'ta Hz. Süleyman'ın yaptırdığı sarayın tahtadan yapıldığı zikredilmektedir.⁷⁵ Kuran'da ise bu sarayın billurdan yapıldığı aktarılmıştır.⁷⁶

Kuran'da Hz. Süleyman Peygamber olmasına rağmen sadece sarayının detaylandırılarak zikredilmesi,⁷⁷ Allah'ın büyük bir hususa dikkat çekmesi için olmalıdır. Billurdan yapılan bu sarayın⁷⁸ müthiş mimarisinin karşısında Kuran'da Müslüman olduğu zikredilen Belkıs'ın Tevrat'ta mabedi ziyarete geldiği zikredilirken nedenine değinilmemesinin yanı sıra, Müslüman olması ya da Hz. Süleyman'ın dinine tabi olması da zikredilmez. Zira Tevrat'a göre Hz. Süleyman sadece bilge bir kraldır. İslam'a göre tahrif edilmiş Tevrat'ın⁷⁹ ayetleri Kuran'daki ayetlerle çeliştiği için Müslümanlara göre Belkıs'ın ziyaret ettiği ve Tevrat'ta merkeze oturtulan Süleyman Mabedi'nin Hz. Süleyman'ın sarayından başkası olmadığı sonucuna varılmaktadır. Yahudiler, Hz. Süleyman'ı kral olarak gördükleri için onun saltanatına ve gücüne hayran kalmış bir topluluktur. İslam'a göre ise Peygamberlerin hepsini güçlü kılan husus onların Allah'ın elçisi olmaları ve bu yolda muazzam bir sabra ve bilgeliğe sahip olmalarıdır. Mabedler ise İslam'a göre hiçbir zaman şatafatlı ve süslü mekanlar

⁷⁰ Ma'rûf, a.g.e. s. 67.

⁷¹ Orhan Seyfi Yüçetürk, "Belkıs". DİA. c. 5. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, s. 420.

⁷² Taberi, Taberi Tefsiri..., c. 4. s.1647-1649; er-Razi, a.g.e., c. 18, s. 433.

⁷³ Kutsal Kitap, II. Tarihler, 9:1-12.

⁷⁴ Kuran-ı Kerim, Neml, 44.

⁷⁵ Kutsal Kitap, II. Tarihler, 8:1, I. Krallar, 7.

⁷⁶ Kuran-ı Kerim, Neml, 44.

⁷⁷ Kuran-ı Kerim, Neml suresi, 44. ayet de şöyle geçmektedir: "Ona (Belkıs'a) "Köşke gir" denildi. Onu görünce Belkıs derin bir su sandı ve eteğini yukarı çekti. Süleyman: "Bu billurdan yapılmış, şeffaf bir zemindir" dedi. Belkıs: "Rabbim! Ben gerçekten kendime yazık etmişim. Süleyman'la beraber alemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum" dedi".

⁷⁸ Taberi, Taberi Tefsiri..., c. 4. s.1647-1649); (er-Razi, a.g.e., c. 18. s. 433)

⁷⁹ Tevrat, Yahudilerin kendi inançlarında dahi otantikliği tartışmalı, değişim ve dejenerasyondan geçmiş bir kitap olarak bilinmektedir. Zira Tevrat, Hz. Musa'ya inen haliyle din alimleri tarafından ezberlerinde kaldığı şekliyle çoğaltıldığı için bazı eksiklik ve hataları ihtiva etmektedir. Büyük bölümü, bazı Yahudilik mezheplerine göre insan eliyle oluşturulmuş ve bazı bölümleri birden fazla yazarlara atfedilmiş ve bu bölümler dini alimler tarafından sonradan telif edilmiş ve yazılmıştır. Detaylı bilgi için lütfen bkz. Salime Leyla Gürkan, "Yahudilik" (Giriş ve Tarih). DİA. c. 43. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2013, s. 94-98, 103; Regib, Sâlih Huseyn, "Refuting Zionist Allegations Concerning The Existence Of Solomon's Temple", Mecelletu'l-Câmi'atu'l-İslâmiyye, v.1, pp: 41-91, Gazze 2002, s. 53.

Güney

olmamıştır. Bu İslami ve Kuranî mantıktan yola çıkarak denilebilir ki, Tevrat'taki mabed, Hz. Süleyman'ın sarayından başkası değildir.

Diğer yandan, Kuran'da Hz. Süleyman'ın yaptırdığı akıllara durgunluk veren saraydan *Sarh* kelimesi ile bahsetmektedir. Bu kelime iki ayrı surede Nemrud'un yaptırdığı yüksek kuleyi anlatırken kullanılmıştır.⁸⁰ Böylelikle kelime anlamı bakımından da mabed ya da ibadethane ile uzaktan yakından bir ilişkisi yoktur. Kuran'da Hz. Süleyman'a Allah tarafından görevlendirilen cinlerin ve doğüstü varlıklar olan şeytanların olduğu zikredilmektedir.⁸¹ Onların gücüyle yapılan büyük ve yüksek yapıtlardan *Mehârib* ve *Temâsîl* olarak bahsetmektedir. Kuran tefsirlerinde bunların kaleler ve heykeller olduğu zikredilmektedir.⁸² Hz. Süleyman'ın emrine tahsis edilen rüzgarların "*Mübarek kılınan*" yere doğru estiğinin Kuran'da geçmesi de⁸³ Hz. Süleyman'a Mescidi Aksa'nın kutsallığının bildirildiğine de işaret etmektedir. Bu "*Mübarek kılınan*" yer fiili, İsrâ Suresi 1. ayette Mescidi Aksa için de kullanılmıştır. Taberi bu "*Mübarek kılınan*" yerin Mescidi Aksa olduğunu rivayet etmektedir.⁸⁴ Dolayısıyla, emrine verilen cinler ve şeytanlar mabedi değil, sarayı inşa etmiş, kendisi için tahsis edilen rüzgarlar da bu saraydan etrafı kutsal kılınan Mescidi Aksa'ya doğru esmişlerdir.

Yahudilikteki en büyük ironi ve çelişki olarak sayacağımız hususlardan birisi, Yahudilikteki en büyük Peygamber olduğuna inanılan Hz. Musa ile⁸⁵ girme şansları varken girmeyi reddettikleri Kudüs'ün, peygamberliğine inanılmayan ve bilge bir kral olduğu iddia edilen Hz. Davud döneminde dini bir merkez olarak kabul edilmiş olmasıdır.⁸⁶ İnançlarına göre bir kral olan Hz. Davud ve Hz. Süleyman bütün peygamberlerin önüne geçmiş ve Yahudilik tarihi boyunca bu kutsal mabedi yapmayan peygamberlerin yerine bu kutsal mabed bir kral olan Hz. Süleyman tarafından yapılmıştır.

Gerçek şu ki, Kuran ile çelişen Tevrat kendi içinde de tenakuz içindedir. Peygamberlerden dahi sayılmayan bir kralın 7 yılda (M.Ö. 969-962 yılları arasında) yaptırdığı⁸⁷ bu kutsal mabed onların hayatının mecrasını değiştiren, uğruna Filistin'i işgal ettiren ve son 50 yıldır kazılar yaptıran Siyonizm'in simgesi iken, kral olarak yaşadığı ve daha büyük emeklerle ve 13 yılda yaptırdığı saray⁸⁸ kendi kutsal kitaplarında muteber bir şekilde zikredilmemesi tenakuzların en büyüğü olmalıdır. Şimdi bütün bu verilen ışığında, Hz. Süleyman'ın bir peygamber olarak yaşadığı dönemde Mescidi Aksa gibi kutsal bir mekan ve kible dururken, hanif din üzerine olan ve Kudüs'te Peygamberlik yapmış Hz. Süleyman'ın başka bir mabed yapması İslamî inanışa göre mümkün olmayan bir husustur. Üstelik Mescidi Aksa'nın içinde

⁸⁰ Kuran-ı Kerim, Kasas, 38, Gâfir, 36.

⁸¹ Kuran-ı Kerim, Enbiya, 82, Sebe, 12.

⁸² Taberi, Taberi Tefsiri..., c. 4. s. 1855; er-Razi, a.g.e., c. 18. s. 328.

⁸³ Kuran-ı Kerim, Enbiya, 81.

⁸⁴ Taberi, Taberi Tefsiri..., c. 16. s. 195.

⁸⁵ Gürkan, Yahudilik..., 2012, s.136.

⁸⁶ Kutsal Kitap, II. Samuel, 6-7.

⁸⁷ Abdunnasır Kâsım Ferrâ, El-Heykelu'l-mezz'ûm beyne'l-vehmi ve'l-hakîka. University of Quds. Gazze, 2010, s.13, <http://www.qou.edu/home/sciResearch/researchersPages/abdulNasserFarra/temple.pdf>.

⁸⁸ Kutsal Kitap, II. Tarihler, 8:1, I. Krallar, 7:1.

Güney

bulunan Kutsal Kaya Yahudilerin ezelden beridir kıblesi olmuş bir kayadır.⁸⁹ Bu kutsal kayanın Mescidi Aksa'nın içinde olması bir Yahudi Peygamberi olan Hz. Süleyman'ın mabedini ya da mescidini bu kayanın üstüne sıfırdan değil de restore ederek inşa ettiğine işaret etmektedir.

Diğer yandan, Aksa'nın Mimari açıdan da Kabe ile müthiş bir benzerlik içinde olması bütün dinlerde kutsal sayılan bu iki mabed için tesadüf olmaması gerekir. Dr. Heysem er-Ratut tarafından yayınlanan bilimsel bildiri de Kabe ile Aksa'nın dikdörtgen olan boyutları ele alınmış her ikisinin de aynı krokiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır.⁹⁰ Kuran'da tek bir ayette yan yana zikredilen bu iki yapı arasındaki mimari benzerliğin tesadüf olma ihtimali elbette düşük bir ihtimaldir. Zira her ikisi de insanlık tarihi kadar eski ve kutsallıkları semavi dinler tarafından ele alınmış yapıtlardır.

İncil'de geçen bilgilere göre, Hz. İsa'nın yaşadığı dönemde Yahudilerin bu mabede gereken saygıyı göstermedikleri dile getirilmiştir. Hz. İsa Kudüs'e geldiğinde mabedin pazar ve çarşı yerine çevrildiğini görerek kızmış ve bunu engellemek istemiştir. Hatta, Yahudilerin eskiden beri bu mabede gerekli saygıyı ve önemi vermediğini hatırlatarak buranın eskiden de haydut inine çevrildiğini söylemiş⁹¹ daha sonra kendisi burada Hıristiyan dinini insanlara öğretmeye çalışmıştır. İncil'de Yahudilerin onun bu tutumuna karşı çıktığı ve engellemeye çalıştığına⁹² işaret edilmektedir.⁹³ Bu verilerden de ortaya çıktığı gibi, Yahudiler tarih boyunca peygamberlerini yalanladıkları gibi kendi mabedlerine dahi sahip çıkmamış onu ihmal etmiş, başka mabedler yaparak putperestliğe yönelmişlerdir.⁹⁴ Yahudiler bu putperestlikte öyle aşırıya gitmişlerdir ki, Tevrat'ta Tanrı kendisini *koca* onları da *fahişelik* yapmakla suçlamıştır.⁹⁵ Şimdi bu mabede günümüzde hak iddia etmelerinin altında yatan en önemli neden dini kaygıdan ziyade o mabede sahip çıkmış ve onu korumuş Müslümanları o topraklardan dışarı çıkararak peygamberlerin dini mirasını da yerle bir etme arzudur.

Açıkçası, Yahudiler, kendi tanrılarını dahi günahkar, intikamcı, bencil, acımasız ve insancıl hezeyanlara ve isteklere sahip birileri olarak tanımlarken⁹⁶ bazı peygamberlerini günahkar, yalan söyleyen, isyan eden, sapkınlıkları olan⁹⁷ hatta kızlarıyla cinsel ilişkiye girmiş ve onlardan çocukları olmuş kişiler olarak tanımlarlar.⁹⁸ İslamiyet'te peygamberlerin eşleri ya da kardeşleri olarak bilinen kadınlar dahi Tevrat'ta peygamberler olarak adları

⁸⁹ Ma'ruf, a.g.e., s. 87.

⁹⁰ Ma'ruf, a.g.e., s. 50.

⁹¹ Kutsal Kitap, Yeremya, 7:11, Markos, 11:15-17.

⁹² Kutsal Kitap, Luka, 20:1-2.

⁹³ Bozkurt, Mescidi Aksa..., s. 270.

⁹⁴ Kutsal Kitap, Yeremya, 8:19.

⁹⁵ Kutsal Kitap, Yeremya, 3:1-2. Yahudilerin putperestliği, Tanrı'dan yüz çevirmeleri ve günahkarlıklarıyla ilgili detaylı bilgi için lütfen bkz. Muhammet Güngör, Süleyman Mabedi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara 2005, s. 42-44.

⁹⁶ Kutsal Kitap, Yaratılış, 3:16; 6:2-6,13,14.

⁹⁷ Kutsal Kitap, Yaratılış, 9:21-22; 12:18-19; 16:12; 20:5-6; 26:9,30; 30:16; 32:28; 38:9,18, Mısırdan Çıkış, 3:22; 6:20; 20:5, I. Krallar, 13:18, II. Krallar, 15:8; 21:7.

⁹⁸ Kutsal Kitap, Yaratılış, 19:30-38.

Güney

geçmiştir.⁹⁹ Hz. Süleyman'ın babası Hz. Davud'un da günahkar olduğunu ve kan dökücü birisi olduğu için Allah tarafından mabed yapmasına izin verilmediği ifade edilir.¹⁰⁰ Doğrusu bir tek peygamberler değil, Allah'ın kendisi dahi onların gözünde kusurlu, yalan söyleyebilen ve insan sıfatları taşıyan bir varlıktır.¹⁰¹ Hatta Tevrat'taki Hz. Yakup hikayesinde olduğu gibi, peygamberler Allah ile güreşip onu bilek gücüyle yenmiş oldukları için¹⁰² Yahudiler Allah'a bile üstünlük sağlamaya çalışan bir inanca sahiptirler.

Hz. Süleyman'ın Yahudilikte bir Peygamber olarak değil de bir kral olarak ele alınması gerçeği, onun inşa ettiği bu mabedin kutsallığını koruma ve kollama hususunda ya da o mabede Hanif dinin gereksinimleri doğrultusunda hakkını verme hususunda tarih boyunca peygamberlerini yalanlamış, ya da öldürmüş ve Allah'ın mabedlerini putlarla doldurmuş¹⁰³ Yahudilerle mukayese edildiğinde İslami açıdan Müslümanların daha titiz davranmakta olduğunu kanıtlamaktadır.¹⁰⁴

Tahrif edilmiş dinlere göre kiliseler ve havralar altınlarla ve mücevherlerle ne kadar bezense o kadar kutsal sayılırken, İslam'a göre ibadethanelerde sadelik ve tevazü vazgeçilmez unsurlardır. Dolayısıyla hiçbir Peygamber ibadet için şatafatlı ve görkemli yerler inşa etmemiştir. Kabe-i Muazzama bunun en güzel örneğidir. Hz. Süleyman'ın Tevrat'ta anlatıldığı üzere yüzlerce işçi ile ve bin bir zahmetle ve emekle yüzlerce kilometre öteden gemilerle getirtilen mücevher ve altınlarla yaptırdığı bu mabed¹⁰⁵ Yahudilere göre Tanrı'nın daimi bir yeri ve dinleneceği bir evi olmadığı için yapılmış olup¹⁰⁶ bu İslam dininde kabul edilemeyecek bir inançtır. Dolayısıyla ortada bir mabed varsa şayet_ ki bu her iki dinde de reddedilmeyen bir husustur_ Kabe kadar kadim ve onun kadar kutsal olan ve Kabe'den de önce Müslümanların kıblesi olan Mescidi Aksa'nın Yahudilerin inancındaki Süleyman Mabedi'nin kendisi olma ihtimali daha ağır basmaktadır.¹⁰⁷ Hz. İbrahim'in Kabe'yi termîm ve restore ettiği gibi Hz. Süleyman'ın da bu yapıyı termîm etmiş ve yeniden yapılandırmış olma ihtimali Kuran'dan, hadislerden ve tarihsel verilerden hareketle daha yüksektir. Burada ironik olan durum ise, İsrail hükümetinin aradığı kutsal mabed aslında yıkmak için uğraştıkları Mescidi Aksa'nın ta kendisi olduğu ihtimalidir. Aradıkları o ihtişamlı mabed de İslamî inanca göre Hz. Süleyman'ın muhteşem saltanatının simgesi olan ve Belkis'in

⁹⁹ Gürkan, Yahudilik..., 2012, s. 130.

¹⁰⁰ Kutsal Kitap, I. Tarihler, 28:3.

¹⁰¹ Kutsal Kitap, II. Samuel, 7:5-8.

¹⁰² Kutsal Kitap, Yaratılış, 32: 22-31, Allah bu yenilginin ardından Hz. Yakup'a İsrail adını vermiştir.

Detaylı bilgi için bkz. Ferra, Abdunnasır Kasım. (2010). El-Heykelu'l-mez'ûm beyne'l-vehmi ve'l-hakîka.

University of al-Quds. Gazze. İndirildiği web sitesi: <http://www.qou.edu/home/sciResearch/researchersPages/abdulNasserFarra/temple.pdf>

¹⁰³ Kutsal Kitap, II. Tarihler, 24: 17-23; 19:10.

¹⁰⁴ Ma'ruf, a.g.e., s. 143; Tevrat'ın kendisinde dahi Yahudilerin tarih boyunca Peygamberlerini yalanlayıp onların sözlerini tahrif ettiği dile getirilmektedir. Bu konuyla ilgili detaylı bilgi için lütfen bkz. Kutsal Kitap, Ezekiel, 23:35; Regib, Sâlih Huseyn, "Refuting Zionist Allegations Concerning The Existence Of Solomon's Temple", Mecellelu'l-Câmi'atu'l-İslâmiyye, v.1, pp: 41-91, Gazze 2002.

¹⁰⁵ Kutsal Kitap, II. Tarih, 2-6; 8:17, I. Krallar 5-7.

¹⁰⁶ Kutsal Kitap, I. Tarihler, 17:4-7, II. Tarihler, 6:1-3.

¹⁰⁷ Harman, Kudüs..., s. 327.

Güney

Müslüman olmasına sebep olan sarayından başkası değildir ve Hz. Süleyman'ın duası üzerine kendisinin ölümüyle birlikte yeryüzünden kalıntılarıyla birlikte yok olmuştur.

Hız. Süleyman sarayı dahil bütün doğaüstü eserlerinin kendisinden sonra kimseye nasip olmamasını Allah'tan talep etmiş, Allah da bu talebini kabul etmiştir. Kuran'da Sâd suresi 35. ayette şöyle zikretmektedir: “*Rabbim, beni bağışla ve bana benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir saltanat ver*”. Tevrat'ta da ona Allah tarafından verilen bu devasa mülkün kendisinden sonrakilerde görülmeyeceği zikredilmektedir.¹⁰⁸ Kuran'da kimsenin ulaşamayacağı bir mülkü istemek acaba kimsenin aynı güce sahip olamayacağı mı yoksa göremeyeceği mi anlamına geldiği ayette açık bir şekilde belirtilmediği için, Abdullah Ma'ruf'a göre bu devasa saltanatın, köşklerin, kalelerin bir tanesinin bile kalıntısına onca yapılan kazılarla ve bilimsel araştırmalarla ulaşılamaması ikinci seçeneği güçlü kılmaktadır. Günümüze kadar yapılan kazılarda 8000 yıllık eserlere dahi ulaşılrken, Hz. Süleyman döneminde inşa edilen ve insanüstü olan bu muhteşem eserlerden bir tanesinin bile en ufak kalıntısına ya da izine rastlanılmaması bu tezi güçlendirmektedir.¹⁰⁹ Dolayısıyla İsrail devletinin 50 yıldır yaptığı kazıları sonuçsuz ve beyhude bir uğraş olmaya mahkumdur.

Diğer yandan, Hz. Süleyman'ın yaptırdığı bu mabed Tevrat'ta Hz. İbrahim'in oğlu İshak'ı kurban etmek için götürdüğü ve ona *Yahova Yire* adını vererek Tanrı'nın kutsal saydığı¹¹⁰ *Moriya Tepesi*'nde¹¹¹ inşa edildiği Tevrat'ta geçmemesine rağmen tevil edilerek Tevrat'ın şerhlerinde yer almıştır. Bundan dolayı Yahudiler de kendi içlerinde Süleyman Mabedi'nin yeri hakkında ihtilaftadırlar.¹¹² Diğer yandan, gerek *Moriya* kelimesinin etimolojisi ve anlamı bakımından gerek Hz. İbrahim'in oğlu İshak'ı kurban etmek için seçtiği tepe ile Hz. Süleyman'ın mabedini ya da sarayını yaptırdığı yerin aynı yer olduğuna dair Tevrat'ta ya da İncil'de böyle bir ayet ya da vurgu olmaması bakımından¹¹³ bu iki yerin birbirine karıştırılması söz konusu olduğunu göstermektedir.

Diğer yandan, Kuran'a göre Hz. İbrahim'den oğlu İshak'ı değil, Hz. İsmail'i kurban etmesi istenmiştir,¹¹⁴ Dolayısıyla, İshak hikayesi ya da kurban edilmesi için seçilen Moriya tepesinin Kudüs ile bir bağlantısı da İslam tarihinde yeri yoktur. Yahudi dinî literatüründe, Hz. İsmail ve soyuna dair olumsuz nitelemelerin yer alması, hatta kendisinin Yahudilerin düşmanlarıyla bir tutulması,¹¹⁵ Hz. Muhammed'in soyunun ondan gelmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir ki, Hz. İsmail'in kurban edilme hikayesinin de kendi Peygamberleri olarak gördükleri Hz. İshak'a uyarlanması bu niyetten yola çıktığı düşünülmektedir. Dolayısıyla, onun kurban edilmek için götürüldüğü dağın Kudüs'te olduğunun tevil edilmesinin de bu hadiseye dini meşruiyet kazandırmak için olduğu sanılmaktadır.

¹⁰⁸ Kutsal Kitap, II. Tarihler, 1: 12.

¹⁰⁹ Ma'ruf, a.g.e., s. 75.

¹¹⁰ Kutsal Kitap, Yaratılış, 22:14.

¹¹¹ Kutsal Kitap, Yaratılış, 22: 2.

¹¹² Regib, Sâlih Huseyn, “Refuting Zionist Allegations Concerning The Existence Of Solomon's Temple”, *Mecelletu'l-Câmi'atu'l-İslâmiyye*, v.1, pp: 41-91, Gazze 2002, s. 62.

¹¹³ Harman, İsmail..., s. 80; Harman, Kudüs..., s. 324.

¹¹⁴ Harman, İsmail..., s. 78.

¹¹⁵ Harman, 2001, s. 77.

Güney

4. Yahudilikteki Ağlama Ritüeli

Ağlama Duvarı İbranice’de *Batı Duvarı* (כתל המערבי/ *ha Kotel ha Ma’ravi*) olarak bilinir. Bu duvar *Ağlama Duvarı* (Wailing Wall) adını Hristiyan literatüründen almıştır. Yahudiler bu duvarı Süleyman Mabedi’nin (Arapça’da Beytu’l-makdis, İbranice’de Beit ha Mikdaş) bir parçası olarak görmektedir. Ağlama Duvarı’nın uzunluğu yaklaşık 485 metredir. Yüksekliği ise 18 metredir. Duvarın en üstünde bulunan 11 sıradaki taşlar İslami döneme aittir, geri kalanı Hz. Süleyman döneminden olmayıp Herod dönemi mimari özelliklerini taşır. Yahudiler bu duvara yaslanarak Kudüs’ten sürülüşlerini anarak ağlarlar ve yeniden o bölgede Yahudi hakimiyetini kurmak için dualar ederler.¹¹⁶

Eski Ahit’te bu ağlama işlevi sadece bir yerde geçer. İlgili yerde Tanrı, Yahudilerin verimlilik tanrısı olan Tammuz’a ağıt yakan kadınları putperest ve günahkar olarak tanımlamakta ve bunun gibi ağıt yakan putperestleri ağır bir dille eleştirmektedir.¹¹⁷ İsrail’in ileri gelen Ortodoks hahamlarından¹¹⁸ olan Moshe Hirsch 1983 yılında İbranice yayınladığı *Filistin Tarihi* adlı kitabında Mescidi Aksa mevzusunu detaylı bir şekilde ele almıştır. Kendisi, gerek Tevrat merkezli Yahudilik anlayışına gerekse Yahudilik inancındaki Tanrı’nın doğrudan tarihe müdahalesini öngören geleneksel Mesihçilik fikrine ters düşen ve sadece etnik ve milli karakterli bir Yahudi devletin kurulmasını hedefleyen *Siyonizm’e*¹¹⁹ karşı çıkan hahamlardan olması hasebiyle, Ağlama Duvarı’nın siyonizmin hilelerinden bir hile ve Kudüs’ü ele geçirmek için uydurulan ideolojik bir yalan olduğunu savunmuştur.¹²⁰ İsrail hahamlar meclisi genel sekreteri ve sözcüsü haham Yehoram Mazor da “Bu duvarın dibinde ağıt yakanlar putperestler gibidirler. Yahudiler için doğru bir ibadet yeri bulunmalıdır. Ağlama Duvarı’nın hiçbir kutsallığı yoktur” sözleriyle bu tutumun İsrail politikasının bir parçası olduğunu dile getirmiştir.¹²¹

Açıkçası İslam’da olan tam anlamıyla bağlayıcı ve değişmez bir iman esasları bütününden Yahudilikte olduğunu söylemek oldukça güçtür.¹²² Tarihçi hahamlardan olan Moshe Gil

¹¹⁶ Tanyu, a.g.m., s. 474.

¹¹⁷ Kutsal Kitap, Ezekiel, 8: 14-18.

¹¹⁸ Ortodoks Yahudileri İsrail’de Neturei Karta (Aramice dilinde Şehir Muhafızları demek) ismiyle bilinirler. Siyonizmi ve İsrail Devleti’ni reddederek Filistin davasına destek çıkan bu gurup, kurtarıcı Mesih yeryüzüne gelmeden önce İsrail devletinin kurulmasını büyük bir günah olarak görürler. Zira Yahudi inancına göre Süleyman Mabedi’nin inşası ancak Mesih’in gelmesiyle gerçekleşecektir. (Louis Jacobs, “Temple”, The Jewish Religion A Companion, Oxford University Press, New York 1995, s. 543. Bu esere Muhammet Güngör’ün Süleyman Mabedi adlı Basılmamış Yüksek Lisans Tezinden yola çıkarak ulaşılmıştır. Daha detaylı bilgi için lütfen bkz. Muhammet Güngör, a.g.e., s. 88). Dolayısıyla, Siyonist ideoloji ve onun tezahürü olan İsrail devletini tanımadıkları gibi, devlete vergi ödemeyi de reddetmektedirler. Filistin davasını destekleyen bu gurup, Filistinlilerle birlikte İsrail hükümetine karşı yürüyüşler ve protestolar düzenlemektedir. Bkz. Roger Friedland, *To Rule Jerusalem*. University of California Press. USA, 2000, s. 65, Dijital Kitap: <https://books.google.com.tr/books?isbn=0520220927>.

¹¹⁹ Siyonizm ile ilgili detaylı bilgi için lütfen bkz. Gürkan, *Yahudilik...*, 2012, s. 59-63; 80.

¹²⁰ Friedland, a.g.e., s. 63-64.

¹²¹ Ahmed ed-Debş, (2017b, 27 Aralık). “İhtilâk hâitu’l-mebkâ”, al-Jazeera. Erişim Tarihi: 15 Ocak 2018. <http://blogs.aljazeera.net/blogs/2017/12/27/اختلاق-حائط-المبكي>; Ahmed ed-Debş, (2017, 27 Temmuz). “İhtilâk heykel-i Suleymân”. al-Jazeera. Erişim: 15-01- 2018. <http://blogs.aljazeera.net/blogs/2017/7/27/اختلاق-هيكل-سليمان>.

¹²² Gürkan, *Yahudilik...*, 2012, s. 87.

Güney

Ağlama Duvarı'nda ağlama merasiminin eski Yahudilikte bilinmemesine rağmen İsrail hükümetinin ihdas ettirdiği yeni bir adet olduğunu dile getirirken, Yahudilik çalışmaları uzmanı Fadıl er-Rubey'î de bunu savunmaktadır.¹²³

Arkeolojik olarak da Ağlama Duvarı'nın varlığı tartışmalı bir husus olup, Süleyman mabedine ait olduğu şaibelidir. Amerika Arkeoloji Enstitüsü başkanı olan Prof. Dr. JW. Harold Mare (1918-2004) Kudüs'ün mimari gerçekleri hakkında yayınladığı ve arkeolojik bulgu ve belgelerle 1987 yılında yayınladığı kitabında Ağlama Duvarı'nın Herod döneminde yeniden yapıldığını ve Romalıların işgali sırasında da mabed dahil bütün yerleşkenin yerle bir olduğunu kaleme alarak bu duvarın Hz. Süleyman dönemine ait olmadığını savunmaktadır.¹²⁴ Amerika Oberlin Üniversitesi Teoloji kürsüsü başkanı profesörlerinden olan ve uzmanlık alanı İncil Arkeoloji'si olan Harry Thomas Frank'ın (Ö. 1980) 1972 yılında yayınladığı kitabında da benzer bilgi verilmiş ve *“kesinlikle söylememiz gerekirki, Süleyman Mabedi'ne ait sadece bir tane teşhis edebildiğimiz taş haricinde bu esere dair arkeolojik bulgu günümüzde söz konusu değildir”* diyerek bu duvarın Hz. Süleyman döneminin kalıntısı olmadığını ispatlamaya çalışmıştır.¹²⁵

Sonuç

Ne arkeolojik olarak Süleyman Mabedi'ne ait olduğu ispatlanmış, ne de Yahudi dininde mevcut olmayan ağlama ritüeli için sahiplenilmeye çalışılan Burak Duvarı, açıkçası İsrail hükümetinin o bölgeyi Yahudileştirmesi için güttüğü emperyalist hileden öte bir şey değildir. Semavi dinlerdeki bütün mabedlerin sadeliği Hz. Süleyman'ın yaptığı iddia edilen mabedin de sade olması gerektiğine işaret etmektedir ki, Hanif bir din üzerine Kudüs'te peygamberlik yapmış Hz. Süleyman'ın Mescidi Aksa gibi kutsal bir mekan ve kible dururken başka bir mabed yapması İslami inanişaya göre mümkün olmayan bir husustur. Dolayısıyla, Tevrat'ta geçen Süleyman Mabedi Kuran'da geçen Hz. Süleyman'ın sarayından başkası değildir ve kendi duası yüzünden yeryüzünden silinmiştir. Bu yüzden, İsrail'in aradığı mabed de yıkmak istediği mabed de Mescidi Aksa'nın ta kendisidir.

50 yıldır İsrail hükümeti tarafından sürdürülen kazılarda Süleyman Mabedine dair arkeolojik bir bulgu taşıyan bir taş parçasına bile ulaşılabilmesi bu kazıların ve Ağlama Duvarı efsanesinin Yahudilerin Mescidi Aksa bölgesini Müslümanların elinden almak için tasarladığı bir plan olduğunu göstermektedir. Bu kazıların Mescidi Aksa'nın temelini sarstığı, birçok arkeolog tarafından uluslararası platformlarda dile getirilmiş olmasına rağmen İsrail hükümeti kazılarına devam etmeyi sürdürmektedir.

¹²³ Fadıl er-Rubey'î, (2016, 23 Aralık). “et-Tevrât-u lâ ta'rif-u hâitu'l-mebkâ”. al-Jazeera, Erişim Tarihi: 11 Şubat 2018. <http://www.aljazeera.net/news/alquds/2016/12/21/التوراة-لا-تعرف-حائط-المبكي>; (Gil, a.g.e., s. 627, 640-643).

¹²⁴ JW. Harold Mare, The Archaeology Of The Jerusalem, Wipf and Stock Publishers, USA, 2002, s. 141, Dijital Kitap: <https://books.google.com.tr/books?isbn=1579109705>.

¹²⁵ Harry Thomas Frank, An Archaeological Companion To The Bible, S.C.M Press. London, 1972, s. 249, Dijital Kitap: <https://books.google.com.tr/books?isbn=0736938605>, Erişim: 19-02-2018.

Güney

Filistin topraklarında bulunan ve Müslümanlara ait olan tarihi eserleri İsrail hükümetinin gasp etmesi elbette beklenen bir eylemdir. İsrail, Mescidi Aksa'yı aleni bir şekilde yıkamayacağını bilmektedir. Süleyman Mabedi adı altında yaptığı kazılarla Mescidi Aksa'nın temelini sarsarak kendiliğinden yıkılması için büyük çaba harcayan İsrail hükümeti, Hz. Muhammed'in Miraç gecesi bineğini bağladığı Burak Duvarı'nı da kendi inançlarına nispet ederek Müslümanların bu duvar üzerindeki haklarını da gasp etmiştir. Bu şekilde onlar duvarı sahiplenerek bu bölge ile Müslümanların bağına yavaş yavaş minimize etmeye çalışmaktadır.

Günümüzde Türkiye'de ve birçok Müslüman ülkesinde Ağlama Duvarı olarak bilinen bu duvarın Burak Duvarı olduğu çok fazla bilinen bir husus değildir. Benzer şekilde, İsrail'in neden bu duvara bu kadar önem yüklediği de herkes tarafından anlaşılmamaktadır. Bu duvar üzerinden İslami kalıntıları ve Hz. Muhammed'e ait kutsal emanetleri de yok etmeyi hedefleyen İsrail hükümeti bu gasp hareketiyle Müslümanların Kudüs'teki en önemli haklarını da ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Böylelikle Müslümanlardan önce oralarda Yahudilere ait kutsal mekanların olduğuna dünyayı inandırarak hem işgalini meşrulaştırmış olacak hem de Müslümanların hak iddia etmelerinin de önüne geçecektir. 1929 yılında Milletler Cemiyeti tarafından Müslümanların mülkiyetinde olduğuna karar verilen Burak Duvarı'nı bu karara karşı gelerek gasp eden İsrail hükümetinin bu tavrına İslam alemi karşı gelerek kendi miraslarına sahip çıkması ve bu kutsal mekanların yeniden Müslümanlara açılması hususunda uluslararası hukuka başvurmaları gerekmektedir.

Kaynaklar

“28 cerihan bi i'tidâ'i'l-ihtilâl 'alâ'l-musallîn fî bâbi'l-esbât”, (2017, 16 Temmuz). *al-Araby*. Erişim Tarihi: 11 Şubat 2018. <https://www.alaraby.co.uk/politics/2017/7/16/>-قوات الاحتلال=تعتدي-على-المصلين-في-باب-الأسباط

ABBÂS, N., *Havle binâ'i'l-heykeli'l-mez'ûm*, Mu'temer Yevme'l-Kuds 9, Munezzamatu Tahrîr Filistin, Filistin.

ASELİ, K. C., (2002). “Kudüs (Osmanî Dönemi ve Sonrası)”. DİA. C. 26. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 334-338.

AVCI, C., (2002). “Kudüs (Fethedilişinden Haçlı İstilasına Kadar)”. DİA. C. 26. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 327-329.

BIRNABAUM, P., (1991). “Temple”, Encyclopedia of Jewish Concepts, Hebrew Publishing Company, New York.

BOZKURT, N., (2002). “Kubbetü's-Sahre”. DİA. C. 26. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 304-308.

BOZKURT, N., (2004). “Mescid-i Aksâ”. DİA. C. 29. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 268-271.

CRESWELL, K. A. C., (1958). *A Short Account of Early Muslim Architecture*, Penguin Books, England.

DEMİRKENT, I., (2002). “Kudüs (Haçlılar Dönemi)”. DİA. C. 26. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 329-332.

ed-DEBŞ, A., (2017a, 27 Temmuz). “İhtilâk heykel-i Suleymân”. *al-Jazeera*. Erişim Tarihi: 15 Ocak 2018. <http://blogs.aljazeera.net/blogs/2017/7/27/> اختلاق-هيكل-سليمان

ed-DEBŞ, A., (2017b, 27 Aralık). “İhtilâk hâitu'l-mebkâ”, *al-Jazeera*. Erişim Tarihi: 15 Ocak 2018. <http://blogs.aljazeera.net/blogs/2017/12/27/> اختلاق-حائط-المبكي

en-NİSÂÎ, A. Ş., (1999). *Suneni'n-Nisâ'i es-Sugrâ, Vizâratu's-şu'ûni'l-İslâmiyye*. Riyad.

Er-RAZÎ, F., (1994). *Tefsîr-u Kebîr*, (Çevr. Suat Yıldırım), Lütfullah Cebeci, Sadık Kılıç, Sadık Doğru, Akçağ Yayınları. İstanbul.

er-RUBEY'Î, F., (2016, 23 Aralık). “*et-Tevrât-u lâ ta'rif-u hâitu'l-mebkâ*”. *al-Jazeera*, Erişim: 11-02- 2018. <http://www.aljazeera.net/news/alquds/2016/12/21/> التوراة-لا-تعرف-حائط-المبكي

FERRÂ, A. K., (2010). *El-Heykelu'l-mez'ûm beyne'l-vehmi ve'l-hakîka*. University of Quds. Gazze, web sitesi:

Güney

<http://www.qou.edu/home/sciResearch/researchersPages/abdulNasserFarra/temple.pdf>, Erişim: 20-07-2018.

FRANK, H. T., (1972). *An Archaeological Companion To The Bible*, S.C.M Press. London, Dijital Kitap: <https://books.google.com.tr/books?isbn=0736938605>, Erişim: 01-08-2018.

FRIEDLAND, R., (2000). *To Rule Jerusalem*. University of California Press. USA, Dijital Kitap: <https://books.google.com.tr/books?isbn=0520220927>, Erişim: 12-08-2018.

GIL, M., (1997). *A History Of Palestine*, Trans. Ethel Broido, Cambridge University Press, London.

GÜÇ, A., (2003). “Mâbed”. DİA, C. 27, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 276-280.

GÜNGÖR, M., (2005). *Süleyman Mabedi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.

GÜRKAN, S. L., (2013a). “Yahudilik” (Giriş ve Tarih). DİA. C. 43. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 187-197.

GÜRKAN, S. L., (2013b). “Yahudilik, DİA. c. 43. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 390-391.

GÜRKAN, S. L., (2012). *Yahudilik*, İsam Yayınları, İstanbul.

HARMAN, Ö. F., (2001). “İsmail”. DİA. C. 23. s. 76-80.

HARMAN, Ö. F., (2002). “Kudüs ”. DİA. C. 26. s. 323-327.

HARMAN, Ö. F., (2010). “Süleyman”. DİA. C. 38. s. 56-60.

HOLY BIBLE, (1989). Authorized King James Version. Holman Bible Publishers, Belgium.

İBN HANBEL, A., (1995). *el-Mesned*, Tahkîk Ahmed Muhammed Şahir ez-Zeyn, Dâru'l-hadîs, Kahire.

JACKSON, W., “*Jesus Prophecy And The Destruction Of The Temple*”. Cristian Courier., <https://www.christiancourier.com/articles/1302-jesus-prophecy-and-the-destruction-of-the-temple>, Erişim: 11-02- 2018.

JACOBS, L., (1995). “*Temple*”, *The Jewish Religion A Companion*, Oxford University Press, New York.

KRAUSS, S., (1948). “*Temple*”, UJE, Ed. Isaac Landman, X.

KURAN-I KERİM, <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir>, Erişim: 23-05-2018.

KUTSAL KİTAP, (2001). *Kitabı Mukaddes Şirketi*, İstanbul.

Güney

KÜÇÜK, A., (1998). “Ahid Sandığı”. DİA. C. 1. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 535.

LIBERMAN, O., (2017, 16 Mayıs). “Israel ‘Shocked’ Over Trump Aide’s Western Wall Comments”, CNN.. <https://edition.cnn.com/2017/05/16/middleeast/western-wall-us-aide-comment/index.html>, Erişim:11-02- 2018.

MARE, J. H., (2002). *The Archaeology Of The Jerusalem*, Wipf and Stock Publishers, USA, Dijital Kitap: <https://books.google.com.tr/books?isbn=1579109705>. Erişim: 20-02-2018.

MARGOLIS, M. L., (1905). “Atonement, Day of”, JE, Funk and Wagnalls, New York and London. II. p. 170-174.

MA'RÛF, 'A., (2009). *el-Mescidu'l-Aksâ'l-mubârek*, Dâru'l-'ilm. Lübnan.

ÖZ, M., (1992). “Burak”. DİA. c. 6. s. 417.

ÖZEN, A., (2001). *Yahudilikte İbadet*, Ayıışığı kitabları, İstanbul.

REGIB, S. H., (2002). “Refuting Zionist Allegations Concerning The Exestence Of Solomon’s Temple”, *Mecelletu'l-Câmi'atu'l-İslâmiyye*, v.1, Gazze, p. 41-91.

TABERÎ, M. C., (1995). *Taberi Tefsiri*, Tahkik Muhammed Ali es-Sâbûnî. Çevr. Mehmet Keskin. Ümit Yayıncılık. İstanbul.

TABERÎ, M. C., (2009). *Târîhu't-Taberî*, Tahkîk Ebu Suheyb el-Keremî, Beytu'l-efkâr. Riyad, İndirildiği web sitesi: <http://waqfeya.com/book.php?bid=3629>. Erişim: 19-02- 2018.

TANYU, H., (1988). “Ağlama Duvarı”, DİA, c. 1, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 474-475.

THOMPSON, L. T., (1995). *Early History Of The Israelite People From The Written And Archaeological Sources*, Translation into Arabic: Salih Sevdah. Bisan. Beyrut.

ÜNAL, S., (2001). “Kâbe”. DİA. C. 24. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 14-21.

WAARDENBURG, J., (2004). “Mesih”. DİA. C. 29. s. 306-309.

YAVUZ, S. S., (2005). “Mi'rac”. DİA, C. 30. s: 132-135.

YÜCETÜRK, O. S., (1992). “Belkıs”. DİA. C. 5. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 420-421.

ZAZA, H., (1970). *el-Kuds, Medînetu'l-lah em medînet-u Dâvûd?*, Matba'at-u câmi'atu'l-İskenderiyye, Kahire.

İnternet Kaynakları

Güney

<http://www.albawabhnews.com/2857638>, erişim tarihi: 19.05.2018.

<http://www.aljazeera.net/news/alquds/2016/8/13/الحفريات-الإسرائيلية-أسفل-القدس-والأقصى>, erişim tarihi: 19.05.2018.

<http://www.ensonhaber.com/amerikan-buyukelciligi-yarin-kuduse-tasiniyor.html>, erişim tarihi: 19.05.2018.

<http://www.iha.com.tr/haber-abdnin-kudus-buyukelciligi-resmen-acildi-725750/>, erişim tarihi: 19.05.2018.

<https://www.amazon.com/History-Palestine-634-1099-Moshe-Gil/dp/0521599849>, erişim tarihi: 23.05.2018.

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42258773>, erişim tarihi: 19.05.2018.